

УДК 373.5.014;303.444:005.412

Людмила Онищук
ORCID iD 0000-0002-7854-9314

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник
відділу інновацій та стратегій розвитку освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
вул. Січових Стрільців, 52-Д, 04053 Київ, Україна,
vldonischuk@ukr.net

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті на основі аналізу системи засобів наукового пізнання та критичного осмислення особливостей педагогічного прогнозування як специфічного різновиду наукового дослідження і форми конкретизації наукового передбачення висвітлено результати систематизації знань педагогічної прогностики; у форматі дослідження науково інтерпретовано опрацьовані ідеї, теорії, положення, закономірності і принципи, що відображають особливості об'єкта і предмета дослідження.

Зв'язки між досліджуваними педагогічними явищами і процесами відображено в положеннях Концепції прогнозування розвитку загальної середньої освіти, програмі циклічного семінару «Теоретичні і методологічні засади підготовки суб'єктів освітньої діяльності до розроблення прогнозів», які сприятимуть формуванню у суб'єктів управління стержневих, системотвірних уявлень про перспективу розвитку загальної середньої освіти.

Ключові слова: прогнозування; розвиток; загальна середня освіта.

<https://doi.org/10.28925/2226-3012.2018.7.138144>

Вступ. Розвиток системи загальної середньої освіти як об'єкт дослідження є її діалектичною сутністю, за якої процес прогнозування потребує теоретичної систематизації знань педагогічної прогностики і вирішення таких методологічних проблем, як: отримання знання про дії її провідних теорій, фундаментальних наукових ідей, законів, закономірностей, принципів і понять (їх функціональний характер, функціональну спрямованість, функціональне призначення); перевірку на практиці ефективності знань педагогічної прогностики в процесі розроблення прогнозів щодо розвитку загальної середньої освіти.

Реалізація мети дослідження здійснювалася поетапно і передбачала здійснення цілісного міждисциплінарного аналізу філософської, соціологічної, психолого-педагогічної, науково-методичної літератури з означеної проблеми; розроблення Концепції прогнозування розвитку загальної середньої освіти; обґрунтування теоретико-методологічних засад прогнозування розвитку загальної середньої освіти; розроблення методологічного інструментарію щодо прогнозування розвитку загальної середньої освіти та тримання прогностичної інформації, необхідної в процесі розроблення і прийняття управлінських рішень.

Мета статті – висвітлити теоретико-методологічні засади прогнозування розвитку загальної середньої освіти, які розкривають істотні зв'язки між досліджуваними педагогічними явищами і процесами в контексті реформування її змісту і структури навчання.

Систематизація знань теорії і методології педагогічної прогностики в контексті досліджуваної проблеми. Цілісний міждисциплінарний аналіз філософської, соціологічної, психолого-педагогічної, науково-методичної літератури та критичне осмислення сутнісних ознак термінів і понять досліджуваної проблеми в системі категорій педагогічної прогностики – загальних методологічних знань – дали можливість упорядкувати терміносистему педагогічної прогностики як своєрідного каталізатора, джерела постановки й вивчення означеної проблеми та обґрунтувати теоретико-методологічні засади прогнозування розвитку загальної середньої освіти.

Опрацювання теорії і методології педагогічної прогностики радянської доби, нагромаджених у наукознавстві концептуальних підходів щодо розвитку теоретичного знання зумовили необхідність критичного осмислення сутності принципів історико-методологічної моделі науки, відображених у таких положеннях: теоретичне розуміння науки можливе лише за наявності

динамічної структури наукового знання; за своєю природою теоретичне знання є цілісним; філософські концепції взаємопов'язані з науковим знанням певної галузі; теорію формують філософські положення, твердження та аргументи; динаміка наукового знання не є послідовним кумулятивним процесом; наукові теорії є незалежними одна від одної, такими, що не порівнюються; метою зміни наукового знання є глибоке розуміння певних феноменів, вирішення значної кількості наукових проблем, побудова простіших і компактніших теорій (Токовенко, 1994).

Вивчення та критичне осмислення стану та особливостей об'єктів прогнозування загальної середньої освіти – необхідного й обов'язкового етапу щодо визначення й обґрунтування пролонгованої в майбутнє стратегії її розвитку – зумовило необхідність розроблення його теоретико-методологічних засад через теоретичну систематизацію знань педагогічної прогностики на рівні теорії систем, загальної та галузевої теорій управління, теорії інформації та інформатизації, теорії алгоритмів, теорії технічних засобів управління, фундаментальних наукових ідей, положень, закономірностей і принципів з урахуванням потреб педагогічної теорії й практики. У форматі дослідження йдеться про підвищення їх ролі в процесі вирішення завдань прогностичного характеру та розроблення педагогічного прогнозу – «... імовірного, науково обґрунтованого судження про можливі стани об'єкта прогнозування в майбутньому та альтернативні шляхи і терміни щодо їх реалізації» (Лисичкін, 1972).

Як свідчать результати освітньої практики, суб'єкти галузевого управління різних рівнів найчастіше використовують дані освітніх і організаційних прогнозів. За видовою ознакою до групи освітніх прогнозів українськими вченими віднесено ринковий, технологічний, політико-правовий. Ринковий прогноз дає можливість з'ясувати, який процент батьків, учнів прагнуть отримувати запропоновані освітні послуги; технологічний – забезпечує застосування інформаційних технологій та інтерактивних методів навчання; політико-правовий – визначає політико-освітні орієнтири держави; організаційний – відповідає на низку важливих питань: «Які умови необхідні для розвитку закладу освіти?», «Чи може заклад освіти бути лідером в освітньому просторі?», «Що для цього необхідно зробити?» і визначає цілі закладу освіти і стратегію змін, зокрема стратегію адаптації суб'єктів освітнього процесу до нововведень (Демчук, 2007).

Система загальної середньої освіти – об'єкт теоретичного аналізу. У процесі розроблення теоретико-методологічних засад прогнозування

розвитку загальної середньої освіти опрацьовано доробок українських і зарубіжних учених із досліджуваної проблеми – В. Борисової, С. Вишнева, В. Ейхворна, Г. Кребера, О. Лебедева, Л. Зеленіної, В. Пономарьова, Е. Костяшкіна, В. Столетова, Т. Хюсена та ін.; ідеї теоретиків синергетики – І. Пригожина, С. Сисоєвої, Г. Ніколіса, І. Стенгерса, через призму яких система загальної середньої освіти розглядається як відкрита і нелінійна зовнішньому середовищу; з урахуванням сучасних потреб педагогічної теорії й практики використано фундаментальні положення, які відображають їх функціональний характер, функціональну спрямованість і функціональне призначення: складноорганізованим системам, до яких відноситься і система загальної середньої освіти, не варто нав'язувати шляхи розвитку, які не зумовлені внутрішніми потребами; розвиток загальної середньої освіти може визначатися й випадковістю, що не суперечить існуванню його закономірних тенденцій; розвиток загальної середньої освіти значною мірою залежить від умінь керівника прогнозувати майбутнє та визначати можливості розвитку її складових; розвиток загальної середньої освіти можливий не лише за умови успішної реалізації управлінських дій, а й за наслідками локальних впливів, які мають потужний резонансний ефект; розвиток загальної середньої освіти потребує узгодження темпів розвитку її складових; часткові зміни в системі загальної середньої освіти не завжди приводять до її розвитку.

Аналіз сутнісних ознак поняття «розвиток загальної середньої освіти», які знайшли своє вираження в цих положеннях, дав можливість виокремити властивості, одночасна наявність яких вирізнятиме розвиток загальної середньої освіти серед змін, які можуть відбуватися в її матеріальних та ідеальних об'єктах. Це такі, як незворотність, цілеспрямованість і закономірність, що визначають найбільш загальну форму втілення теоретичного знання, яка свідчить про наявність закону (Енциклопедія освіти, 2008, с. 300).

Поняття «закономірність» у новому тлумачному словнику української мови розглядається, як:

1. Властивість за значенням закономірний.
2. Об'єктивно існуючий, постійний і необхідний взаємозв'язок між предметами, явищами; природній, органічний (Новий тлумачний словник української мови у трьох томах, 2008, с. 703).

Виявлення об'єктивних закономірностей розвитку закладів освіти в умовах реформування загальної середньої освіти є важливим науковим завданням. Ми поділяємо точку зору вчених, які вважають, що недостатньо описати, що відбувається в школах сьогодні і що відбудеться в найближчому майбутньому, «необхідно знайти глибинні засади педагогічної дійсності, виявити її

сутність і розкрити закономірності, які в ній діють» (Краевский, 2006).

Загальновідомо, що показником закономірності будь-якого зв'язку є причинно-наслідковий характер. У контексті реформування загальної середньої освіти саме такий зв'язок простежується між цілями і результатами освітнього процесу, який знаходить своє вираження у таких закономірностях, як:

- ефективність освітнього процесу щодо цілеспрямованого формування ціннісної орієнтації учнів на освіту як життєву цінність закономірно залежатиме від низки умов, в яких він здійснюватиметься, – матеріальних, гігієнічних, морально-психологічних тощо;

- рівень і якість засвоєння змісту нового матеріалу учнем залежатиме від організації й здійснення його систематичного повторення і введення в систему уже засвоєного та урахування вчителем його значення;

- опанування учнями складними способами освітньої діяльності залежатиме від успішного оволодіння ними простими видами дій та їхньої готовності до визначення ситуації, в якій вони можуть бути використані.

Аналіз закономірностей освітнього процесу закладів загальної середньої освіти як об'єктивно існуючих, постійних і необхідних взаємозв'язків між досліджуваними предметами і явищами здійснено на рівні теоретичного узагальнення, який відображає рух від закономірностей до нормативних узагальнень найбільш високого рангу – до принципів педагогічної діяльності.

У новому тлумачному словнику української мови поняття «принцип» розглядається, як: 1. Основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку тощо; засада. 2. Особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось. 3. Переконавання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці; канон (Новий тлумачний словник української мови у трьох томах, 2008, с. 899).

Критичне осмислення сутності принципів педагогічної діяльності як нормативних узагальнень найбільш високого рангу дало можливість з'ясувати, що принципи, розроблені на основі пізнання природних чи соціальних закономірностей, є своєрідним мостом, що об'єднує теоретичні уявлення учених про зв'язок педагогічної науки з практикою і регулюють будь-яку діяльність в усіх формах її прояву (В. Загвязинський). В освітній діяльності, невід'ємною складовою якої є прогностична діяльність, принцип може виконувати функцію керівної ідеї, теоретичного положення, етичною нормою, правилом поведінки, вимогою, яка має універсальний характер і зумовлена фундаменталь-

ними закономірностями; регулятором, заснованим на законодавчій основі.

Перехід від закономірностей до принципів і тим самим від однієї функції педагогічної науки до іншої може здійснюватися не через логічні перетворення, а через дослідницьку діяльність. Закономірності і принципи є елементами системи зв'язку педагогічної науки і практики, головними орієнтирами в процесі наукового дослідження (Краевский, 2006).

Загальна середня освіта – об'єкт педагогічного прогнозування. Прогнозування розвитку загальної середньої освіти, окрім специфічних, має спільні особливості з процесом наукового дослідження, які визначаються змістом об'єкта і предмета дослідження. У форматі дослідження об'єктом педагогічного прогнозування є система загальної середньої освіти. Освітніми рівнями загальної середньої освіти є: дошкільна освіта (відповідає нульовому рівню Національної рамки кваліфікацій); початкова освіта (відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій); базова середня освіта (відповідає другому рівню Національної рамки кваліфікацій); профільна середня освіта (відповідає третьому рівню Національної рамки кваліфікацій).

З огляду на заявлене доречно відмітити, що рівневість системи освіти породжує її важливі особливості. Оскільки система освіти є ієрархічною, то її структурні елементи характеризуються наступністю і взаємозумовленістю. Кожен наступний рівень зумовлений попередніми і розбудовується з урахуванням освітніх результатів, які вони забезпечують. Однак існує і зворотний зв'язок, який передбачає врахування нових освітніх запитів і вимог суспільства до певного рівня освіти як у тих, що передують йому, так і в наступних. Системотвірними компонентами системи освіти, які поєднують різнорівневі підсистеми, є управління освітою (визначає її цілі й завдання) і зміст освіти (забезпечує наступність і неперервність освітніх процесів (Леднев, 1989)). Ознаками науковості процесу і результату прогнозування розвитку загальної середньої освіти як предмета дослідження є характер цілепокладання, однозначність термінів і понять (Гершунський, 1986) методологія прогнозування як вчення про організацію діяльності, що спрямовується на розроблення прогнозів; технології, методи, засоби, прийоми, процедури, що відрізняються необхідним прогностичним потенціалом.

Методологічний інструментарій педагогічної прогностики. Методологія прогнозування розвитку загальної середньої освіти заснована на логічній організації її складових, теоретичних засадах, практичних узагальнюючих засобах щодо реалізації цього процесу. Виняткова складність завдань методології прогнозування розвитку

загальної середньої освіти та необхідність об'єднання його результатів з прогнозами інших галузей знань потребують здійснення методологічного аналізу досліджуваної проблеми та ретельного обґрунтування підходів, принципів, методик і методів щодо отримання прогностичної інформації.

Методологічний аналіз проблеми прогнозування розвитку загальної середньої освіти – це спеціальний аналіз, за допомогою якого суб'єкти прогнозування можуть здійснити самоаналіз власної прогностичної діяльності: «Як ми здійснюємо дослідження?», а саме: «Чи кваліфіковано визначено та охарактеризовано об'єкти прогнозування?», «Наскільки ефективно використовуються методи науки в процесі вивчення проблеми прогнозування розвитку загальної середньої освіти?» «Чи відповідає понятійний апарат цілям пізнання?» тощо.

Визначення і характеристика об'єктів прогнозування – це лише один з етапів методологічного обґрунтування прогностичних досліджень. Відповівши на запитання: «Що треба прогнозувати?», слід звернутися до процесуального аспекту прогностичної діяльності і відповісти на питання «Як?», «Яким чином може бути отримана випереджувальна інформація про об'єкт прогнозування?», опрацювати рівні методології і методологічний інструментарій педагогічного прогнозування.

Різну глибину пізнання об'єкта прогнозування відображають три рівні методології педагогічного прогнозування: 1. Рівень проникнення в закономірний характер певного феномена (основа – науковість). 2. Рівень використання наукових методів пізнання і перетворення освітньо-виховної практики (основа – методологічність). 3. Рівень реальних і можливих досягнень результатів прогнозу (основа – об'єктивність) (Фейерабанд, 1986).

Методологічний інструментарій прогнозування розвитку загальної середньої освіти включає такі його складові, як:

1. Методика прогнозування. Її застосування потребує виконання таких дій, як: передпрогнозна орієнтація (визначення об'єкта, предмета, проблеми, мети, завдань, часу, робочих гіпотез, методів, структури, організації дослідження); збір даних прогностичного фону (вплив на розвиток об'єкта суміжних галузей прогнозування); побудова базової моделі (системи показників, параметрів, що відображають характер і структуру об'єкта прогнозування); пошуковий прогноз (проекція в майбутнє вихідної моделі, метою якої є виявлення і вирішення перспективних проблем); нормативний прогноз (проекція в майбутнє вихідної моделі відповідно до заданих цілей і норм за розробленими критеріями); оцінювання рівня

достовірності та уточнення прогностичних моделей; підготовка рекомендацій.

2. Три основні класи методів прогнозування: опитування суб'єктів освітньої діяльності – для впорядкування, об'єктивації суб'єктивних оцінок прогностичного характеру); екстраполяція та інтерполяція – для побудови динамічних рядів розвитку показників процесу прогнозування; моделювання – для побудови пошукових і нормативних моделей з урахуванням ймовірної або бажаної зміни явища (процесу) прогнозування на основі наявних даних про масштаб і напрям змін.

Аналіз об'єкта прогнозування на етапі передпрогнозна орієнтації потребує реалізацію таких методологічних принципів, як: принцип системності (зумовлює необхідність розглядати об'єкти і прогнозне тло відповідно до мети й завдань дослідження); принцип природної специфічності (передбачає врахування специфіки природи об'єкта прогнозування, закономірностей його розвитку, абсолютних і розрахункових значень його меж; порушення цього принципу призведе до помилок, які можуть бути значними, а прогнози абсурдними); принцип аналогічності (забезпечує порівняння властивостей об'єкта прогнозування з аналогічними властивостями об'єктів прогнозування суміжних із педагогікою галузей знань та їх моделями для пошуку об'єктив-аналогів, використання моделі об'єкта прогнозування або окремих її елементів (цей принцип дає змогу мінімізувати витрати на аналіз і прогноз, завдяки використанню готових моделей прогнозування, а також забезпечити перевірку вірогідності прогнозів через порівняння їх з прогнозами об'єктів-аналогів).

Ефективність застосування методологічного інструментарію прогнозування розвитку загальної середньої освіти зумовлюється і залежить від визначення стану та особливостей об'єктів прогнозування – необхідного та обов'язкового етапу, який випереджає розроблення й обґрунтування пролонгованої в майбутнє стратегії її розвитку. Вона має знаходитися в зоні постійної уваги суб'єктів управління різних рівнів, оскільки педагогічне прогнозування є неперервним, а прогностична інформація про тенденції, розвиток, перспективи освітньої галузі та соціального середовища, що безперервно оновлюються, є необхідною (Онищук, 2016).

Підготовка суб'єктів освітньої діяльності загальної середньої освіти до розроблення прогнозів та освоєння інноваційних практик управління розвитком закладу освіти в умовах реформування змісту і структури навчання загальної середньої освіти здійснювалася за розробленою програмою циклічного семінару. Вона була орієнтована на включення методологічного інструментарію педагогічної

прогностики в систему стратегічного планування закладу освіти (процедуру розроблення його місії) та систему оперативного планування (процедуру розроблення проектів і цільових програм) і спрямовувалася на критичне осмислення суб'єктами освітньої діяльності закладів освіти теорії і практики розроблення прогнозів у контексті прогнозування розвитку загальної середньої освіти, зокрема на розвиток у суб'єктів освітньої діяльності здатності моделювати майбутнє закладу освіти через практичне застосування теорії і методології педагогічної прогностики; використання педагогічної прогностики як наукового дослідження і практики вироблення прогнозів, методологічного інструментарію педагогічної прогностики в процесі прогнозування розвитку загальної середньої освіти та закладу освіти зокрема; визначення засобів і термінів досягнення бажаного стану об'єкта прогнозування загальної середньої освіти; розроблення науково обґрунтованих прогнозів, моніторингових систем, які є однією з гарантій стратегічного розвитку закладу освіти з урахуванням цілей і завдань стратегічного планування; створення проектів і цільових програм щодо вирішення стратегічних завдань закладу освіти; планування управлінських дій щодо становлення і розвитку нової організаційної культури закладу освіти.

Висновки. Теоретико-методологічними засадами розвитку загальної середньої освіти є загальна та галузева теорія управління, теорія інформації та інформатизації, теорія алгоритмів (теорія логіко-математичного моделювання), теорія технічних засобів управління, фундаментальні наукові ідеї, закони, закономірності, методологічні принципи, терміносистема педагогічної прогностики.

Ознаками науковості процесу і результату прогнозування розвитку загальної середньої освіти є характер цілепокладання, виокремлення об'єкта прогнозування; використання спеціальних засобів пізнання, однозначність термінів і понять досліджуваної проблеми.

Методологічні засади прогнозування розвитку загальної середньої освіти у дослідженні розглядаються як питання про те, якою мірою і

наскільки результативно розкриваються методологічні принципи наукового пізнання в прогностичній діяльності її суб'єктів.

Принципове методологічне значення для визначення місця і ролі теоретичного знання педагогічної прогностики в науковій діяльності та його кваліфікованого використання суб'єктами управління різних рівнів у практичній діяльності мають результати дослідження, а саме: Концепція прогнозування розвитку загальної освіти, яка вмщує результати методологічного й теоретичного аналізу терміносистеми педагогічної прогностики, змістову і процесуальну складову досліджуваної проблеми; план і програма циклічного семінару «Теоретичні і методологічні засади підготовки суб'єктів освітньої діяльності до розроблення прогнозів», функціональним призначенням яких є надання науково-методичної допомоги суб'єктам управління в процесі опрацювання ними теорії педагогічної прогностики та включення її методологічного інструментарію в процес прогнозування соціального замовлення на загальну середню освіту; систему стратегічного планування діяльності закладу освіти; процедуру розроблення його місії та концепції, проектів, цільових програм, коротко/середньострокових прогнозів.

Експериментальна апробація теоретичних і методологічних положень прогнозування розвитку загальної середньої освіти показала, що теорія педагогічної прогностики впливає на практику не лише опосередковано, а й озброює її суб'єктів прогностичною інформацією для роздумів і критичного осмислення власної діяльності з позицій знання теоретичного рівня, сприяє розвитку й удосконаленню її понятійного апарату та пізнанню об'єктивної реальності в її глибинних зв'язках.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням проблем педагогічної прогностики як інтегративної галузі наукового знання, зокрема таких, як: значення педагогічної інтерпретації прогностичного знання в процесі прогнозування розвитку закладів загальної середньої освіти; розроблення й обґрунтування моделей розвитку закладу на засадах теорії і методології прогнозування.

Література

- Гершунский Б. С. Педагогическая прогностика : методология, теория, практика. Киев : Вища школа, 1986. 200 с.
- Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця : «Планер», 2010. 308 с.
- Демчук В. С. Основи освітнього менеджменту : посібник. Київ : Ленвіт, 2007. 263 с.
- Енциклопедія освіти / За ред. В. Г. Кременя. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
- Коршунов А. М., Мантатов В. В. Диалектика социального познания : посібник. Москва, 1988. 196 с.
- Краевский В. В. Методология педагогики: новый этап: учеб. пособие. Москва : Академия, 2006. 400 с.
- Леднев В. С. Содержание образования: учеб. пособие. Москва : Высшая школа, 1989. 360 с.

- Лисичкин В. А. Теория и практика прогностики. Методологические аспекты : учебник. Москва : Наука, 1972. 224 с.
- Педагогическое прогнозирование: научно-методическое пособие / Под общ. ред. Л. Е. Никитиной. Москва : НОУ ВПО Московский психолого-социальный институт, 2009. 288 с.
- Новий тлумачний словник української мови у трьох томах. 3-й том П-Я. Київ : Аконт, 2008. 862 с.
- Онищук Л. А. Концепція прогнозування розвитку загальної середньої освіти. Київ, 2016. 46 с.
- Сисоева С. О. Сфера освіти як об'єкт дослідження. *Освітологія*. 2012. №1. С. 22–29.
- Токовенко А. С. Эволюционная эпистемология. Становление новой философской парадигмы. Днепропетровск, 1994. 192 с.
- Фейерабенд П. Избранные труды по истории науки. Москва, 1986. 543 с.

References

- Gershunskij, B. S. (1986). *Pedagogicheskaja prognostika : metodologija, teorija, praktika [Pedagogical prognostic: methodology, theory, practice]*. Kiev, USSR: Vishha shkola (rus).
- Ghoncharenko, S. U. (2010). *Pedagoghichni doslidzhennja: metodologhichni porady molodym naukovcjam [Pedagogical research: methodological advice for young scientists]*. Kyiv- Vinnytsia, Ukraine: «Planer» (ukr).
- Demchuk, V. S. (2007). *Osnovy osvithnjogho menedzhmentu : posibnyk [Fundamentals of Educational Management: A Guide]*. Kyiv, Ukraine: Lenvit (ukr).
- Kremenja, V. Gh. (Ed.). (2008). *Encyklopedija osvity [Encyclopedia of Education]*. Kyiv, Ukraine: Jurinkom Inter (ukr).
- Korshunov, A. M., & Mantatov, V. V. (1988). *Dialektika social'nogo poznaniya : posibnik [Dialectics of Social Cognition: A Guide]*. Moscow, USSR (rus).
- Kraevskij, V. V. (2006). *Metodologija pedagogiki: novyj etap: ucheb. posobie [Methodology of pedagogy: a new stage]*. Moscow, Russian Federation: Akademija (rus).
- Lednev, V. S. (1989). *Soderzhanie obrazovaniya: ucheb. posobie [Educational content]*. Moscow, USSR: Vysshaja shkola (rus).
- Lisichkin, V. A. (1972). *Teorija i praktika prognostiki. Metodologicheskie aspekty : posibnik [Theory and practice of prognostics. Methodological aspects: a textbook]*. Moscow, USSR: Nauka (rus).
- Nikitina, L. E. (Ed.). (2009). *Pedagogicheskoe prognozirovanie: nauchno-metodicheskoe posobie [Pedagogical forecasting: a scientific and methodological manual]*. Moscow, Russian Federation: NOU VPO Moskovskij psihologo-social'nyj institute (rus).
- Novyj tлумачnyj slovnyk ukrajins'jokoji movy u trjokh tomakh [New explanatory dictionary of the Ukrainian language in three volumes]* (2008). 3-j tom P-Ja. Kyiv, Ukraine: Akont (ukr).
- Onyshhuk, L. A. (2016). *Koncepcija prohnozuvannja rozvytku zaghal'noji serednjoji osvity [Concept of forecasting development of general secondary education]*. Kyiv, Ukraine (ukr).
- Sysoieva, S. O. (2012). Sfera osvity iak ob'iekt doslidzhennia [The field of education as an object of research]. *Osvitolohiya*, 1. 22–29 (ukr).
- Tokovenko, A. S. (1994). *Jevoljucionnaja jepistemologija. Stanovlenie novej filosofskoj paradigmy [Evolutionary epistemology. The formation of a new philosophical paradigm]*. Dnepropetrovsk, Ukraine (rus).
- Fejerabend, P. (1986). *Izbrannye trudy po istorii nauki [Selected Works on the History of Science]*. Moscow, USSR (rus).

TEORETYCZNO-METODOLOGICZNE ZASADY PROGNOZOWANIA ROZWOJU EDUKACJI OGÓLNEJ

Onyshchuk Lyudmila, doktor nauk pedagogicznych, starszy pracownik naukowy, dyrektor naukowy Departamentu Innowacji i Strategii Rozwoju, Instytut Pedagogiki, Narodowa Akademia Nauk Pedagogicznych Ukrainy, ul. Strzelców Siczowych, 52-A, 04053 Kijów, Ukraina, vldonischuk@ukr.net

Na podstawie analizy systemu narzędzi wiedzy naukowej i krytyczne rozumienie prognozowania pedagogicznej jako specyficznego rodzaju badań i form naukowej predykcji specyfiki wyniki usystematyzowanie wiedzy pedagogicznej prognozowania; w formie badań idee, teorie, stanowiska, wzory i zasady odzwierciedlające cechy przedmiotu i przedmiotu badań są naukowo interpretowane.

Stosunki między badaniem zjawisk i procesów pedagogicznych odzwierciedlenie w prognozowaniu rozwoju koncepcji warsztatów cyklu programu powszechnej edukacji wtórny «Teoretyczne i metodologiczne podstawy sporządzenia działań edukacyjnych do prognoz rozwoju biznesu», które przyczyniają się do powstawania kontrolnej pręty, pomysły systemotvirnyh o perspektywach rozwoju ogólnego szkolnictwa średniego.

Słowa kluczowe: prognozowanie; rozwój; ogólne wykształcenie średnie.

THEORY-METHODOLOGICAL BASES OF GENERAL SECONDARY EDUCATION DEVELOPMENT PROGNOSTICATION

Lyudmila Onyshchuk, Doctor of Sciences in Education, Principal Researcher of the Innovations and Education Development Strategies Department, Institute of Pedagogy of NAES of Ukraine, 04053, Ukraine, Kyiv, 52-D Sichovykh Striltsiv Str., vldonischuk@ukr.net

In the article, based on the analysis of the system of means of scientific cognition and critical understanding of the features of pedagogical prognostication as a specific type of scientific research and form of concretization of scientific prognostication, the results of pedagogical knowledge systematization prognostication highlighted. In the research format the ideas, theories, positions, patterns and principles that reflect the features of the object and subject of research scientifically interpreted.

It was clarified that the development of theoretical principles for forecasting the development of general secondary education is connected with solving problems of educational and pedagogical prognostication as a branch of pedagogical science and using an interdisciplinary approach to substantiating the strategy of its development; signs of the scientific process and the result of forecasting the development of general secondary education is the nature of purpose-setting, the distinction of a special object of forecasting, the use of his means of knowledge, the uniqueness of terms and concepts; for the construction of the conceptual image of a certain element of science (in the research format - the conceptual image of the institution of education), in addition to imperative arguments and emotional arguments, it is necessary to reveal and substantiate the main characteristics of pedagogical forecasting.

The links between studied pedagogical phenomena and processes reflected in the points of the Prediction Concept of General Secondary Education Development, program of the cyclical seminar «Theoretical and methodological fundamentals of preparing subjects of educational activity for the development of forecasts». This will facilitate the formation in subjects of government core, system-making views on the prospects for the development of general secondary education.

Key words: prognostication; development; general secondary education.

Стаття надійшла до редакції 26.07.2018

Прийнято до друку 27.09.2018